

Univerzita Hradec Králové

Pedagogická fakulta

Katedra kulturních a náboženských studií

**Odlišné a podobné aspekty vzniku a vývoje rasismu ve
Spojených státech amerických a v Anglii**

Bakalářská práce

Autor: Radim Marcinko
Studijní program: B6107 Transkulturní komunikace
Studijní obor: Transkulturní komunikace
Vedoucí práce: Mgr. Luděk Jirka, Ph.D.
Oponent práce: Mgr. Petr Macek, Ph.D.
Hradec Králové

2023

Zadání bakalářské práce

Autor: Radim Marcinko

Studium: P18P0920

Studijní program: B6107 Humanitní studia

Studijní obor: Transkulturní komunikace

Název bakalářské práce: **Odlišné a podobné aspekty vzniku a vývoje rasismu ve Spojených státech amerických a v Anglii**

Název bakalářské práce AJ: Different and similar aspects about origin and formation of racism in the USA and England

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Tato bakalářská práce se bude zabývat vznikem a vývojem rasismu ve Spojených státech amerických a v Evropě s důrazem na rasovou problematiku v Anglii. Rasismus v obou zemích zažil odlišný vývoj a především v souvislosti s 20. stoletím se začalo v Evropě o dané kategorii uvažovat odlišně než ve Spojených státech amerických. Cílem práce bude určit odlišnosti a/nebo podobnosti vývoje rasové problematiky v závislosti na politickém a sociálním kontextu ve výše uvedených zemích. Klíčový pro bakalářskou práci bude právě uvedený kontext, který staví rasismus do světla historických podmínek na daném území. Práce bude analyzovat danou problematiku díky studiu primární a sekundární literatury.

This bachelor thesis will examine origin and formation of racism in the USA and Europe with emphasis to rac issues in England. Racism in both countries experienced different formation primarily because of 20. century, when Europe started to think about this category differently than the USA. The aim of this bachelor thesis will be to set differences and/or similarities of racism formation according to a political and social context which puts racism in the light of historical termes in a certain state. Thesis will analyze the problem thanks to study of primary and secondary literature.

BUDIL, Ivo T. Úsvit rasismu. Praha: Triton, 2013.

COATES, Ta-Nehisi. Between the world and me. New York: Triton, 2015.

FREDRICKSON, George M. Rasismus: stručná historie. Praha: BB art, 2003

KOHNŮVÁ, Jana - Bezchlebová, Maria (eds.). Národnostní menšiny: historické souvislosti některých aktuálních problémů v Evropě a v ČR. Praha: Porta linguarum, 2000.

WOLF, Josef. Lidské rasy a rasismus v dějinách a v současnosti: člověk a jeho svět. Praha: Karolinum, 2000.

Zadávací pracoviště: Katedra kulturních a náboženských studií,
Pedagogická fakulta

Vedoucí práce: Mgr. Luděk Jirka, Ph.D.

Oponent: Mgr. Petr Macek, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 29.3.2017

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně pod vedoucím bakalářské práce a uvedl jsem všechny použité zdroje.

V Černilově dne 11.6.2023

Anotace

Marcinko Radim, *Odlišné a podobné aspekty vzniku a vývoje rasismu ve Spojených státech amerických a v Anglii*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2023. 32s. Bakalářská práce.

Tato bakalářská práce se bude zabývat vznikem a vývojem rasismu ve Spojených státech amerických a v Evropě s důrazem na rasovou problematiku v Anglii. Rasismus v obou zemích zažil odlišný vývoj, a především v souvislosti s 20. stoletím se začalo v Evropě o dané kategorii uvažovat odlišně než ve Spojených státech amerických. Cílem práce bude určit odlišnosti a/nebo podobnosti vývoje rasové problematiky v závislosti na politickém a sociálním kontextu ve výše uvedených zemích. Klíčový pro bakalářskou práci bude právě uvedený kontext, který staví rasismus do světla historických podmínek na daném území. Práce bude analyzovat danou problematiku díky studiu primární a sekundární literatury.

Klíčová slova: rasismus, rasy, Amerika, Velká Británie

Abstract

Marcinko Radim, Different and similar aspects about origin and formation of racism in the USA and England. Hradec Králové: Faculty of Education, University of Hradec Králové, 2023. 32pp. Bachelor Degree Thesis.

This bachelor thesis will examine origin and formation of racism in the USA and Europe with emphasis to race issues in England. Racism in both countries experienced different formation primarily because of 20. century, when Europe started to think about this category differently than the USA. The aim of this bachelor thesis will be to set differences and/or similarities of racism formation according to a political and social context which puts racism in the light of historical terms in a certain state. Thesis will analyze the problem thanks to study of primary and secondary literature.

Keywords: racism, races, America, Great Britain

Poděkování

Děkuji vedoucímu mé bakalářské práce Mgr. Lud'ku Jirkovi, Ph.D. za jeho pomoc, ochotu a za čas, který věnoval, aby mi mou práci pomohl dokončit.

Obsah

1. Úvod.....	1
2. Definice lidských ras.....	3
3. Definice rasismu	6
3.1 Hrabě Arthur de Gobineau	8
3.2 Společenské pojetí rasy v 19. století	9
4. Definice otroctví a status otroka	10
5. 19. století v Americe	12
5.1 První polovina 19. století	12
5.2 Amerika před občanskou válkou.....	14
5.3 Občanská válka	15
5.4 Konec občanské války a poválečná situace.....	17
6. 19. století ve Velké Británii	19
6.1 První polovina 19. století ve Velké Británii.....	19
6.2 Afričtí otroci jako sluhové v britských domácnostech.....	22
6.3 Druhá polovina 19. století ve Velké Británii.....	24
7. Podobnosti a odlišnosti ve vývoji rasismu v obou zemích.....	26
8. Závěr	29
9. Bibliografie	31

1. Úvod

Práce se bude soustředit na vývoj rasismu během 19. století se zaměřením na Spojené státy americké a na Velkou Británii. Rasismus provází lidstvo již staletí a není tomu tak dávno, kdy přišel jeho postupný pád. Ani v dnešní době se nedá tvrdit, že rasismus vymizel a je jasné, že se ve společnosti bude vyskytovat i v budoucnu.

Za počátek novodobého rasismu můžeme považovat příjezd „bílých“ mužů na americký kontinent. Jednalo se o kolonizátory z Evropy, kteří se v Americe setkali s lidmi odlišné barvy pleti a postupně se v souvislosti s kulturním a společenským kontextem začaly formovat počátky rasistických úvah. V té době neměly podobné úvahy takovou formu, jakou mají dnes. Nic to ale nemění na tom, že právě v té době se rasismus rozvíjel a postupem času dozrál do podoby, která se objevila v Spojených státech amerických v 19. století. Až teprve nedávno byl rasismus diskreditován.

Vývoj rasismu se dá spojit s určitými historickými obdobími, podle kterých je možné sledovat postupné proměny a okolní vlivy, ať již společenské nebo kulturní. Tato práce se bude zaměřovat převážně na 19. století, protože právě v tomto období se rasismu dostal do popředí a zároveň se v tomto století dají nalézt podobnosti a odlišnosti při porovnání situace ve Velké Británii a ve Spojených státech amerických. Tyto dvě země, Spojené státy americké a Velká Británie, byly vybrány záměrně. U obou států je jejich historie spojena se vztahem a vymezením se vůči černošské populaci.

Na území Spojených států amerických, kde se rasismus vyvíjel po delší dobu a kde měl hrůznější podobu než na území Velké Británie, sahají kořeny rasismu až do 15. století. Ve Velké Británii byla situace odlišná, ale v kontextu této práce lze uvést, že černošská populace se v britské společnosti, konkrétně na britských sídlech, vyskytovala zřídka a tehdejší společnost s černochoy nebyla tolik v kontaktu. Výjimkami byly přístavní města, která byly používány pro přepravu otroků na lodích.

V první kapitole bude uvedena definice rasismu, typologie ras a pojem xenofobie. Jedná se o pojmy, které je nezbytné vymezit pro účely práce a u kterých je nezbytné uvést jejich definice pro lepší pochopení dalších kapitol.

Mnoho odborníků se v definicích těchto pojmů rozchází, avšak tyto definice mají zároveň mnoho podobného.

Pro lepší představu o dané problematice budou uvedené teorie různých autorů. Problematictější je samotná definice rasy, jelikož v dnešní době se již tento pojem tolik nepoužívá z historických důvodů.

Ve druhé kapitole se zaměřím na otroctví ve Spojených státech amerických. Černošské zotročené obyvatelstvo mělo značný vliv na americkou historii. Chápání této etapy je důležité pro porozumění dalších částí této práce. Jednalo se především o africké otroky, kteří byli vytrženi z domovské země a převáženi na nákladních lodích do Spojených států amerických, kde poté pracovali na plantážích kolonistů. Ti z nich měli obrovské zisky. Práce bude sledovat vývoj od prvního příjezdu otroků až po zrušení otroctví.

Časová linka je rozdělena na subkapitoly podle událostí před, během a po občanské válce. Ta tvořila bod zlomu ve vývoji myšlení společnosti ohledně otroctví/rasismu. Období občanské války a události poté mění chápání ohledně rasismu a celkově pohled na černošské obyvatelstvo na území Spojených států amerických.

Válka totiž vedla ke zrušení otroctví, ovšem i v následujících letech se rozvíjel rasismus vůči bývalým otrokům. Umožnilo to například vznik segregáčnických zákonů nebo různých extrémistických skupin spojených se snahou prosazovat diskriminační jednání.

Čtvrtá kapitola je věnována pojetí rasismu ve Velké Británii v 19. století. Historie je zde odlišná především proto, že britská společnost nepřicházela do kontaktu s černošským obyvatelstvem v takové míře, jak tomu bylo právě na amerických plantážích. I v tomto období však byla britská společnost ovlivněna myšlenkami badatelů, kteří používali na příklad sociální darwinismus pro porovnávání lidských „ras“.

Historie obou zemí je propojená, a proto je poslední kapitola věnována snaze nalézt určité podobnosti nebo odlišnosti v otázce rasismu ve Spojených státech amerických a ve Velké Británii. V poslední kapitole se také snažím nalézt transkulturní prvky, které se dají přiřadit k uvedeným událostem. Tyto dvě země, jak jsem již zmínil, mají svou historii s rasismem a s černošským obyvatelstvem provázanou, a proto je vhodnější porovnávat právě tyto země.

2. Definice lidských ras

Pojem lidská rasa byl nejvíce rozšířen v 19. století, po druhé světové válce se již tento pojem používal stále méně a ve vědeckém diskurzu ho dnes téměř nenajdeme, protože ho nahrazuje pojem etnicita nebo taky etnická skupina. Je to i z toho důvodu, že člověk jako příslušník lidského druhu sice má určité biologické předpoklady jako například přenositelné geny, ale současná věda se zaměřuje na význam socializace a enkulturace pro určení chování a subjektivní identifikace, a tak je vhodnější uvést, do jaké etnické skupiny cítí daný jedinec svou příslušnost a na základě socializačních a enkulturačních procesů studovat určité aspekty lidského jednání.¹ I přes to, že v dnešní době se pojem lidská rasa již skoro nepoužívá, pro představu uvedu, jak to s tímto pojmem bylo v minulosti.

George M. Fredrickson tvrdí, že „o rasistickém přístupu či ideologii lze hovořit tehdy, jsou-li rozdíly, které lze považovat za etnicko-kulturní, vnímány jako vrozené, neodstranitelné a nezaměnitelné.”² Hovoří tedy nikoliv o etnické definici a subjektivní příslušnosti, ale rozdíly jsou objektivizovány. Ti “druzí” se tedy od „nás” musí lišit něčím, co je dané a neměnné a tím je v podání George M. Fredricksona například barva pleti.

Důležité je také definovat si pojem xenofobie, jakožto určitý předpoklad pro rasismus. Xenofobie vyjadřuje strach vůči něčemu nám cizímu. Pojem xenofobie vznikl již v antickém Řecku, kde byl používán právě pro označení odporu vůči cizincům (barbarům). Téměř každá starověká kultura sdílela obdobný vztah vůči jedincům mimo jejich společenský okruh.

Podle Carletona S. Coona existovalo pět základních lidských ras-kavkazoidní, mongoloidní, kongoidní, kapoidní a australoidní. Coon zároveň uváděl, že proces hominizace (polidštění, anebo polidšťování) je odlišný v závislosti na jednotlivé rase.³ Tato kategorizace obyvatel na základě biologických znaků dala možnost vysvětlit historii díky rasovým teoriím.

Další významný autor této problematiky minulosti byl Johann Friedrich Blumenbach, německý lékař a antropolog, který roku 1775 klasifikoval lidské

¹ WOLF, Josef. *Lidské rasy a rasismus v dějinách a v současnosti: člověk a jeho svět II*. Praha: Karolinum, 2000.

² FREDRICKSON, George M. *Rasismus: stručná historie*. Praha: BB art, 2003. s. 18.

³ Carleton S. Coon [online]. [cit. 2022-06-20]. Dostupné z: https://www.newworldencyclopedia.org/entry/Carleton_S._Coon.

rasy na kavkazskou, mongolskou, etiopskou, malajskou a americkou.⁴ Podle Blumenbacha se etiopský a mongolský rasový typ rozvinul degenerací původního kavkazského plemene, zatímco malajská a americká rasa vznikla mísením s kavkazskými populacemi.

Důležitá postava spojená s pojmem rasismus je hrabě Arthur de Gobineau, který je považován za zakladatele moderního rasismu. Jako většina jiných vědců, kteří svou práci zakládají na rasistických myšlenkách, také Gobineau věřil, že bílá rasa je nadřazena ostatním. Na druhou ale připouštěl, že mísením některých ras může vzniknout i něco, co by se přiblížilo podle něj „něčemu dobrému.”⁵

Rasové označení je samozřejmě kategorizací, jelikož se jedná pouze o označení za pomoci vnějších atributů, pozorovatelných pouhým okem. Nemáme tak žádnou jednodílnou skupinu a specifika lidí se nedají derivovat z fenotypového aspektu a nedá se tedy v tomto směru a na základě rasových předpokladů jasně specifikovat jak příslušnost, tak jednání. To samozřejmě neplatí pro výše uvedené teorie Johanna F. Blumenbacha a Carletona S. Coona.

Právě lidé s černou barvou kůže, kteří by mohli podle rasových teorií patřit do „negroidní” skupiny jsou často obětí rasismu již od doby pronikání Evropanů na africký a americký kontinent. Primárním důvodem je nejvíce viditelný rozdíl, kterým je barva pleti, pomocí kterého se odvozovala jakási domněnka o nedostatečné „mentální”, kulturní nebo psychické dispozici v porovnání s „civilizovanými” evropskými národy.

Problém černošského rasismu se týkal především Spojených států amerických, které zaznamenaly nejprve rozvoj rasismu, aby v 19. století a posléze ve 20. století byl rasismus utlumen. Evropané pak byli díky své barvě kůže považováni za nadřazenou skupinu (významnou a zprofanovanou výjimku však tvořili židé, Romové a jiné podobné skupiny).

⁴ WOLF, Josef. *Lidské rasy a rasismus v dějinách a v současnosti: člověk a jeho svět II*. Praha: Karolinum, 2000.

⁵ GOBINEAU, Arthur de. *O nerovnosti lidských plemen*. Praha: Orbis, 1942.

Rasismu se potýká také s tím, že odmítá slučování nebo míšení jednotlivých ras: „*Pojmy různorodého původu nelze prostě slučovat, spojovat ani směřovat a zaměňovat.*“⁶ Použití pojmu rasa je určeno primárně pro kategorizaci jedinců do určité skupiny, a to na základě vnějších fenotypových znaků a to jedinců, kteří mají údajně podobné vlastnosti a atributy. Jedná se tak spíše i ideologii.

⁶ WOLF, Josef. *Lidské rasy a rasismus v dějinách a v současnosti: člověk a jeho svět II*. Praha: Karolinum, 2000. s. 54.

3. Definice rasismu

Definovat rasismus je samo o sobě těžké, má mnoho definic a spoustu autorů se ve vymezení tohoto pojmu liší. Má však i mnoho společných znaků. Důležité je 1) zaměření na označení určité skupiny a navzdory tomu, že rasismus nemá 2) vědecké opodstatnění, lidstvo se s ním setkává již po 3) několik staletí. Je také důležité uvést, že samotný sociální význam rasismu nemusí být založen na konkrétních rasistických teoriích. Ty byly například používány v Americe k ospravedlnění jednání, kdy státní struktury a instituce legitimizovaly zacházení s určitou skupinou lidí s tím, že je to méněcenná a vůči nim, bílým lidem, nebezpečná „rasa.“

Rasistické teorie také často měly určité nedostatky: „*Novodobý rasismus 19. a 20. století se opíral o rasové a rasistické teorie, které nepřipustně směřovaly nebo zaměňovaly historické, společenské pojmy jako národ, jazyk, řeč a podobně s pojmy biologickými, přírodovědnými jako rasa, druh, odrůda apod.*“⁷ Tím se rasisté dopouštěli nepatřičností, a to zcela vědomě a záměrně.

Sloužilo jim to k ospravedlnění a vysvětlení jejich teorií, které byly založené na specifických úvahách, ale na druhé straně se těšili velkému úspěchu. Fredrickson mluví o termínu „kulturalismus“ jako o podobném pojmu ve vztahu k rasismu. Odlišuje tyto dva pojmy tím, že kulturalismus odmítá tolerovat kulturní rozdíly navzdory možnosti asimilace. Mluví o tomto pojmu ve spojení se vznikem „rasismu“ v době 14.-15. století, kdy byly problémy na náboženské rovině, a i když mluvíme převážně o náboženské nesnášenlivosti, jde stále o to, že oba pojmy mají totožné základy a v obou případech jde o 4) vztah vůči druhému.

Rasismus vychází z xenofobie, z náboženské nesnášenlivosti, vědeckých zkoumání v oborech jako je antropologie, eugenika, darwinismus, genetika a podobně a za největší zdroj se dá považovat mimo vědeckých domněnek také rasistická literární teorie.⁸ Problém rasismu nabral nejhorší podoby až ve 20. století, kdy mluvíme o takzvaném moderním, novodobém rasismu.

V tomto období se z rasismu, který byl v západním světě běžně přítomen, stávali politicky implementované rasistické ideologie a teorie, k čemuž přispěli

⁷ WOLF, Josef. *Lidské rasy a rasismus v dějinách a v současnosti: člověk a jeho svět II*. Praha: Karolinum, 2000. s. 56.

⁸ FREDRICKSON, George M. *Rasismus: stručná historie*. Praha: BB art, 2003.

například autoři jako Houston Stewart Chamberlain, který ve svých dílech propagoval nacionalistické, rasové nebo antisemitské teorie a myšlenky. Jeho učení se těšilo největšímu „politickému“ úspěchu v Německu, kde jeho postoj vůči židům sdílel sám Adolf Hitler. Ten byl jedním z těch, kteří byli Chamberlainovou tvorbou velice ovlivněni a kteří ji použili pro položení základů jejich rasistické ideologie.⁹

Do doby druhé světové války byly běžné projevy jako segregace etnických skupin, přímá intolerance sdílení prostoru s jiným etnikem a vyčleňování jej ze společnosti. V době druhé světové války se na základě rasistických ideologií a teorií pokusil Hitler vyhladit celou etnickou skupinu židů a o tomto případě mluvíme samozřejmě o případu, který je dobře znám a zdokumentován.

Ihned po válce jako přímá odpověď vznikají smlouvy jako například Charta Spojených národů (26. června 1945), které devalvovaly rasismus a zapříčinily jeho postupný pád. Rasismus bohužel stále existuje, ale je v porovnání s minulostí téměř úplně vymizen. A to hlavně díky vědeckým důkazům o lidstvu.

⁹ *From Humanism to Nazism: Antiquity in the Work of Houston Stewart Chamberlain* [online]. [cit. 2022-06-20]. Dostupné z: <https://journals.openedition.org/miranda/6680>.

3.1 Hrabě Arthur de Gobineau

Snad nejvýznamnější postavou 19. století v otázce lidské rasy je hrabě Arthur de Gobineau. Narodil se 14. července 1816 ve Francii do šlechtické rodiny a byl prvním významným autorem 19. století, na jehož teorie a myšlenky později navázal Houston Stewart Chamberlain, přes kterého se teorie o rasové nadřazenosti donesly až k Adolfu Hitlerovi.

Gobineauovo neznámější dílo, které se stalo základem pro pozdější rozvoj teorií o lidských rasách, a především o nadřazenosti bílé rasy, se nazývá Esej o nerovnosti lidských plemen, jehož první vydání bylo publikováno v roce 1853.

Arthur de Gobineau svůj život zasvětil teorii o nadřazenosti bílé rasy a v neposlední řadě také o degeneraci národů. Ve své knize mluví o důvodech degenerace národů – například ze ztráty zbožnosti – ovšem jako největší a nejpodstatnější důvod uvádí degeneraci z důvodu míšení různých etnických skupin: *„Mám za to, že slovo degenerovaný, pokud se ho užívá pro národ, znamená a má znamenati, že ten národ nemá již niterné hodnoty, kterou míval, protože již nemá ve svých cévách touž krev, jejíž hodnotnost postupné míšení obměnilo; jinak vyjádřeno, že se stejným jménem nezachoval totéž plemeno jako jeho zakladatelé, konečně že úpadkový člověk, ten člověk, jenž je nazýván člověkem degenerovaným, jest výrobkem odlišným od hrdiny slavných údobí po stránce etnické.“*¹⁰

Autor tedy připisuje velký význam pokrevnímu poutu, které dále rozšiřuje na celý národ a mluví o degeneraci z důvodu míšení různých etnik. Degeneraci národů z důvodu míšení etnik také spojuje s úplným zánikem celé civilizace, které se podle něj stane při oslabení původního „prvku.“

¹⁰ GOBINEAU, Arthur de. *O nerovnosti lidských plemen*. Praha: Orbis, 1942. s. 39.

3.2 Společenské pojetí rasy v 19. století

„Ve dvacátých letech 19. století došlo ve filologických a historických vědách ke konečné destrukci biblické genealogie, z níž vycházel ještě William Jones.“¹¹ William Jones, který byl zakladatelem britské indologie věřil, že všichni tvůrci starobylých civilizací byli potomci Chánovy. Byl také názoru, který ve své době zastávali i mnozí ostatní myslitelé, že pigmentace je důsledek působení klimatu na člověka během dlouhých staletí. Indoevropské společenství, označované i jako árijské společenství, se během první poloviny 19. století transformovalo na árijskou rasu, která mezi sebou sdílí pokrevní pouto. Do té doby byla také údajně považována za rasu biblickou, ale nově měla být považována za rasu biologickou.

Tradiční biblická antropologie vycházela z genealogické autority a v tomto duchu dala vzniknout konceptu historické rasy, která ale koncem 18. století prošla diskreditací a zapříčinila její pád: „Árijci přestávali být v první polovině devatenáctého století pokládáni za rasu biblickou, vymezenou metodami srovnávací filologie a historickou analýzou, a proměňovali se v rasu biologickou.“¹²

Vznik kranioetrie (měření lebky) nahradilo jazykovědu v roli hlavního nástroje sloužícímu k rasové klasifikaci. Nově příslušnost k árijské rase určoval tvar lebky. Průmyslová revoluce ruku v ruce s euroasijskou revolucí zapříčinila užití rasové ideologie (konkrétně árijské rasy) k ospravedlňování nové společenské hierarchie, která vznikla na počátku 19. století. Autor James Cowles Prichard a jeho škola dala vzniknout tomu moderní rasové antropologii. Prichard byl přesvědčen, že všichni lidé vznikli z jednoho společného páru a postupem času a vlivem prostředí se vyskytla diverzita. Na rozdíl od výše uvedeného Johanna Friedricha Blumenbacha nepovažoval míšení ras za degradaci nebo degeneraci, ale vykládal si to jako historický proces směřující od barbarství k civilizaci.

¹¹ BUDIL, Ivo T. *Triumf rasismu: rasová imaginace a zrození moderní doby*. Praha: Stanislav Juhaňák - Triton, 2015. s. 153.

¹² BUDIL, Ivo T. *Triumf rasismu: rasová imaginace a zrození moderní doby*. Praha: Stanislav Juhaňák - Triton, 2015. s. 154.

4. Definice otroctví a status otroka

Na začátek je třeba definovat, co vlastně pojem otroctví znamená a jak je možné, že bylo po dlouho dobu zcela legální. Téma otroctví je velice obsáhlé a pro mou práci je nejdůležitější pojetí otroctví v Americe. Pro bližší porozumění tomuto tématu uvedu stručnou historii a kontext v závislosti na společenském systému.

Spousta vědců a autorů se shoduje, že být otrokem v podstatě znamenalo sociální smrt. Otrokem se mohl člověk stát vícero způsoby, na příklad narozením do otrockého statusu (pokud byl otec otrokem, automaticky se jeho děti stávaly také otroky), zotročením kvůli závažnému trestu, nebo prodejem sebe sama do otroctví. Zdaleka nejčastější však bylo zotročení vojenských zajatců.¹³ Jakmile se člověk stal otrokem, byl zbaven veškerých občanských práv, ale také atributů lidskosti. Stal se zcela závislý na vůli svého pána a formálně bylo jeho postavení modifikované – bylo možné otroka prodat nebo zlikvidovat jako „věc.“ Někteří lidé měli nebo mají tendenci srovnávat různé formy podobných systémů a někteří tvrdí, že rozdíl mezi nevolnictvím a otroctvím je v otázce krutosti, se kterou je s dotyčným člověkem zacházeno, anebo v počtu práv, kterých měli nevolníci více.¹⁴

Otroci vykonávali širokou škálu povinností, ale většinou byli využíváni pro podřadné práce. Z otroctví mohl dotyčného osvobodit pouze jeho pán a primárně záleželo na jeho dobré vůli, případně se mohl otrok ve většině otrokářských společností z otroctví vykoupit. Zbavení se statusu otroka bylo možné pouze pro dotyčného. Pokud měl nějaké děti, tak jeho potomci museli v otroctví zůstat. Status otroka byl totiž dědičný.

Je také důležité rozlišovat mezi „otrokářskými společnostmi“ a „společnostmi s otroky“: *„V otrokářských společnostech byla práce otroků hlavní kůstrou hospodářství a vztah pán-otrok byl základem společenské kultury, zatímco ve společnosti s otroky existovalo otrokářství vedle mnoha dalších forem pracovněprávních vztahů a také společenská skladba této společnosti byla*

¹³ KŘÍŽOVÁ, Markéta. *Otroctví v Novém světě od 15. do 19. století*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2013.

¹⁴ *Rozdíl mezi nevolníkem a otrokem* [online]. [cit. 2022-06-20]. Dostupné z: <https://cs.avktarget.com/articles/nauka-i-obrazovanie/raznica-mezhdu-krepostnim-krestyaninom-irabom.htm>.

*mnohem pestřejší.*¹⁵ Dalo by se tvrdit, že otrokářské společnosti, mezi které lze zařadit i antické Řecko a Řím, evropské kolonie v Karibiku, v Brazílii nebo na jihu dnešních Spojených států, byly hospodářsky zcela závislé na práci otroků. Ve většině otrokářských společností také značně rostl počet otroků nad počtem bílých kolonistů a to mělo dopad i na pracovní vztahy mezi kolonisty a otroky.

Otroctví se v lidské historii objevuje ve více směrech, nejsilněji se však projevovalo ve starověkém Řecku a Římě a od 15. století na americkém kontinentu: „*V posledním stádiu své historické transformace se biblická legenda o Noemových synech proměnila v rasovou chartu, ospravedlňující otrokářství na americkém Jihu nebo v búrských osadách Jižní Afriky*“¹⁶

Tyto úvahy přicházely s různými přesvědčeními o tom, že jedna lidská „rasa“ je nadřazenější té druhé. Původní křesťanské pojetí dějin bylo v této době nahrazeno poznatky sekulárních věd, která z historie učinila organický proces.¹⁷ To ve svém počátku nebylo zdaleka tak rasově podbarveno jako tomu bylo po občanské válce v 19. století.

Na druhou stranu, ať už byl Islám jakožto náboženství na rozdíl od křesťanské společnosti tolerantní vůči náboženským menšinám na jejich území, je celkem paradoxní, že právě oni byli ti, kteří položili základy rasové stratifikace a ideologie, kterou později převzala západní společnost.

¹⁵ KŘÍŽOVÁ, Markéta. *Otroctví v Novém světě od 15. do 19. století*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2013. s. 8

¹⁶ BUDIL, Ivo T. *Úsvit rasismu*. Praha: Triton, 2013. s. 627.

¹⁷ BUDIL, Ivo T. *Triumf rasismu: rasová imaginace a zrození moderní doby*. Praha: Stanislav Juhaňák - Triton, 2015.

5. 19. století v Americe

5.1 První polovina 19. století

Situace v Americe se během 19. století výrazně měnila. Společnost se postupně stávala vyspělou a to nejen po stránce ekonomické, ale také sociální. Ke konci 18. století se v Severní Americe nacházelo třináct anglických kolonií, které se lišily i mezi sebou, ale největší rozdíl zaznamenáme mezi severními a jižními koloniemi – tedy mezi dnešní severní a jižní částí Spojených států amerických. V severních koloniích se rozvíjel zejména obchod a řemesla, zatímco v jižních koloniích bylo stále velmi populární plantážnictví a s tím spojené využívání černých otroků na práci.

Nebyli to však jen otroci, kteří v Americe pracovali na plantážích. Na počátku vzniku plantáží i poté je známo, že bílý sluhové z Velké Británie byli najímáni na práci v Americe jako nájemní sluhové a to hlavně z důvodu odlehčení populace na území Velké Británie, která měla již od doby 17. století problém s přelidněním.¹⁸

Nájemní sluhové byli lidé pocházející často z chudších vrstev společnosti. Mohlo se dokonce jednat o zloděje nebo o chudé měšťany, ze kterých se po podpisu smlouvy stali pracovníci a následně byli odvezeni do Severní Ameriky, kde po určitou dobu vykonávaly náročnou práci.¹⁹ Nejčastěji se jednalo po o podobné práce, které vykonávali otroci.

Také jejich životní situace byla v mnohém obdobná – byli komodifikováni a tudíž bylo zacházení s nimi velice objektivizované. Podpisem smlouvy se v podstatě zbavili svých zásadních svobod a práv, a proto byli přirovnáváni k otrokům navzdory rozdílnému postavení. Největším rozdílem bylo, že nájemní sluhové se sice ocitli v nižších vrstvách anglické společnosti, ale stále se jednalo o anglické občany, zatímco otroci byli bezprávní. Společnost si také uvědomovala rozdíly mezi bílým sluhou a černým otrokem. Také pracovní pozice nájemních sluhů trvala jenom několik let a po uplynutí této doby mu byla jeho svoboda a práva navracena (a měl možnost žít jako předtím), zatímco otroci často zůstávali ve svém postavení po celý život.

¹⁸ KRÍŽOVÁ, Markéta. *Otroctví v Novém světě od 15. do 19. století*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2013.

¹⁹ RAKOVÁ, Svatava. *Anglické kolonie v Severní Americe v 17. století: modely politické kultury*. Praha: Historický ústav AV ČR, 1997.

Na americké půdě se nacházely britské kolonie již několik století a po celou dobu je spravovala Anglie. Zde se tedy o všem i rozhodovalo.²⁰ Když je ovšem řeč právě o rasismu, většina lidí si dnes vybaví právě zacházení s černošským obyvatelstvem na americké půdě.

První kolonisté byli na území dnešních Spojených států amerických Americe Španělé a Portugalci, kteří v 16. a 17. století vytvářeli rozsáhlejší koloniální mocnosti na území obou Amerik. V 18. století pak přebírá vládu nad koloniemi převážně v Severní Americe Velká Británie, která ke konci 18. století měla až třináct kolonií.

V 19. století Amerika spěje stále víc k vyspělejší zemi – v roce 1807 byl zrušen obchod s otroky, v letech 1861-1865 se sever proti jihu utkal v občanské válce a po ní přišlo mnoho dalších změn. Do té doby byla ale Severní Amerika rozdělena jak geograficky, tak ekonomicky a společensky.

²⁰ CONWAY, Stephen. *A Short History of the American Revolutionary War*. New York: I.B.Tauris & Co, 2013.

5.2 Amerika před občanskou válkou

Severní část dnešních Spojených států amerických prosperovala díky obchodu a kladla si za cíl rozvíjení řemesel. Oproti tomu byla jižní část pod správou španělských a portugalských mocností a místní ekonomika byla stále závislá na otrocké práci na plantážích, protože obchod s cukrem a bavlnou tvořil drtivou část příjmu. Je nutné podotknout, že v té době byla společnost také ovlivněna darwinovskými teoriemi. Byl položen základ pro takzvaný sociální darwinismus, který se zakořenil v myšlení lidí po dlouhé roky. Jednalo se zde o uplatňování biologických předpokladů a z toho vycházející sociální zacházení s určitými typologiemi jedinců.

Americká společnost se během 19. století stávala stále více polarizovanou, protože jedna byla proti a druhá pro zrušení otroctví. Obchod s otroky zrušila na svém území Británie již v roce 1807²¹ a to naznačovalo možnost postupného zrušení otroctví, ovšem nikoli jeho úplný konec. Otroctví sice bylo zrušeno, ale nevytvářely se žádné zákony, které by přímo trestaly jedince, kteří se na obchodu stále podíleli. Proto nikdo nemohl obchodníkům s otroky – převážně se jednalo o Španělce a o Portugalce – po právní stránce nic udělat.

Během 19. století se objevuje nová rostlina, která začíná ovládat americké plantáže a tou je bavlna. Díky vynálezu na odzrňování bavlny a následné mechanizaci přestává být otrocká práce tolik významná a za otrokářské společnosti se nadále dají považovat hlavně státy na jihu Spojených států amerických a Jižní Ameriky.

²¹ OPATRŇÝ, Josef. *Amerika v proměnách staletí*. Praha: LIBRI, 1998.

5.3 Občanská válka

Za milník v přístupu americké společnosti k černošskému obyvatelstvu můžeme považovat občanskou válku, která proběhla v letech 1861-1865. Válka vypukla z několika důvodů, ale za nejdůležitější impuls se považuje zvolení Abrahama Lincolna za prezidenta Spojených států amerických.²² Stáli proti sobě sever ve znamení industrializace a pokroku oproti jihu, kde byla společnost ekonomicky i technicky zaostalá. Společnost byla rozdělena na dvě polarizované strany, přičemž každá měla diametrálně rozdílné představy o fungování státu a společnosti.

Na jedné straně měla být společnost závislá na produkci plantáží – a tudíž na otrocké práci a na Velké Británii, kam své zboží posílala – a na druhé straně měla být společnost autonomní a specializovat se na rozvoj obchodu. Každá z těchto stran měla také jiné představy o fungování státu. Na pozadí konfliktu sice bylo otroctví a záleželo na jeho vnímání, ovšem státy označované jako „Jih“ měly představu, že každý stát by se měl sám rozhodnout, zda bude otroctví na jeho území legální. Neměla tak za státy rozhodovat federální vláda. Ovšem „Severní“ státy byly spíše pro jednotnou (federální) vládu, která by o těchto náležitostech sama rozhodovala.²³

Zvolení prezidenta Abrahama Lincolna, který představu „Severu“ prosazoval, se tedy obyvatelům jihu závislých na otrocké práci znelíbilo. Na počátku se tak celkem sedm států odtrhlo od Unie a založilo takzvané „Konfederované státy americké“, zkráceně Konfederaci, a za jejich prezidenta byl zvolen Jefferson Davis. Konkrétně se odtrhla Jižní Karolína, Mississippi, Florida, Alabama, Georgia, Louisiana a Texas.

Rozpory byly i kvůli clům s Velkou Británií: kdy Jih nebyl spokojen s celní politikou, která podstatně ztížila nákupy na Severu a také proto, že Británie byla v podstatě jediný odběratel bavlny, kterou na Jihu vypěstovali.²⁴ Dalším

²² *Americká občanská válka (Sever proti Jihu)* [online]. [cit. 2022-06-20]. Dostupné z: <https://www.dejepis.com/ucebnice/americka-obcanska-valka-sever-proti-jihu/>.

²³ KŘÍŽEK, Leonid. *Americká občanská válka: 1861-1865*. Praha: X-Egem, 1994.

²⁴ KŘÍŽEK, Leonid. *Americká občanská válka: 1861-1865*. Praha: X-Egem, 1994.

problémem bylo vydání zákon o Kansasu a Nebrasce, který ustanovil, že o tom, jestli na území daného státu bude otroctví, rozhoduje lid a nikoliv Kongres.²⁵

Abraham Lincoln vydal během války zákon, který nabylo v roce 1863 právní moci a ve kterém bylo uvedeno, že každý bojující otrok bude svobodný a může dostat půdu.²⁶ Do vojenských řad Unie se tak přidalo velké množství otroků, kteří uprchli z Jihu na Sever. Lincoln pak v roce 1864 vydal vyhlášení o úplném zrušení otroctví, které bylo v roce 1865 během zasedání Kongresu přidáno do ústavy Spojených států amerických. Přesto nebyli otroci na Jihu úplně svobodní, protože slíbená půda jim nebyla nikdy přidělena a otroci byli nuceni nadále zůstat na plantážích, kde pracovali jako dělníci.

Dopady občanské války byly jak ekonomické, tak společenské a s ohledem na rasové úvahy se začalo utvářet nové pojetí, které bychom dnes nazvali jako moderní rasismu – nikoliv institucionálně otevřený, ale skrytější a zejména neoperující s vládní politikou. Do té doby se rasismus v Americe vyskytoval ve větší míře i v politice, kde měl oporu u tehdejších myslitelů, kteří své teorie opírali o již zmíněné poznatky spojené se sociálním darwinismem nebo ideologií árijské rasy.

Problém byl především v přístupu obyvatel Jihu, kteří nově nabytá práva černochů nerespektovali a snažili se je zdiskreditovat vydáváním represivních černošských zákoníků. Dokonce se rozmohlo násilí na nich páchané, jelikož už to nebyl pouze majitel, který měl toto výhradní právo zbít otroka, ale toto právo se rozšířilo na kteréhokoliv jiného obyvatele. Plantážníci byli s novými změnami nespokojeni a najevo to dávali mířenou nenávistí vůči bývalým otrokům.

²⁵ *The Kansas-Nebraska Act* [online]. [cit. 2022-06-20]. Dostupné z: https://www.senate.gov/artandhistory/history/minute/Kansas_Nebraska_Act.htm.

²⁶ *The Emancipation Proclamation* [online]. [cit. 2022-06-20]. Dostupné z: <https://www.archives.gov/exhibits/featured-documents/emancipation-proclamation>.

5.4 Konec občanské války a poválečná situace

Občanská válka v Americe trvala v letech 1861-1865. Oficiálně skončila 9. dubna 1865, když generál konfедераčních vojsk podepsal kapitulaci listinu za dohledu generála Unie Ulyssa S. Granta. To ale neznamenalo, že je válka definitivně ukončena. Vojska Jihu sice složili zbraně, ale nadále prováděly spiknutí, které stály i za smrtí Abrahama Lincolna ve Fordově divadle 14. dubna 1865.

Nadále pokračoval vojenský odpor ze strany Konfederace, který skončil až skoro o měsíc později. Dne 26. května byla uzavřena dohoda o ukončení vojenského odporu, která nabyla účinnosti 2. června a kterou za Jih podepsal generál Richard Taylor a Kirby Smith a za Unii generál Edward R. S. Canby.²⁷

Prezident Lincoln sice už během války prohlásil, že každý bojující otrok bude svobodný a roku 1864 vydal prohlášení o úplném zrušení otroctví, ovšem i přesto situace černošského obyvatelstva nebyla po válce o mnoho lepší. Abolicionisté Lincolnovi vytýkali, že osvobození používal jako nástroj pro oslabení bojových sil Jihu a jako důsledek vznikly mezery v pozdějším uplatňování zákonů ohledně zrušení otroctví.²⁸ Většina Jižanů i po válce zastávala názor, že otroci se nemohou stát svobodnými lidmi, ale pouze „svobodnými černochoy.“

Jak jsem již uvedl, otroctví na svém počátku nemělo rasistický podtext, ale to změnilo právě po občanské válce. S výsledkem války byl Jih nespokojený a začal vydávat takzvané „represivní černošské zákoníky,“ které ve své podstatě znamenaly vznik jakéhosi „kastovního“ systému, kdy černoši podléhali zvláštním omezením. Osvobození černoši neměli kam jít, a proto v drtivé většině případů zůstávali na plantážích i nadále jako zemědělní pracovníci. Právě zde tak podléhali zákonům, které je ve své podstatě stavěli do předchozí pozice otroků.

Černoši už ale nežili výhradně jako otroci na plantážích a pomalu se dostávali i do měst, kde jejich soužití s americkou „bílou“ společností bylo nutně komplikované. V reakci na to vznikla ve městech rasová segregace, která trvala až do 60. let 20. století, kdy proti ní vystoupil Martin Luther King a další známé osobnosti.

²⁷ BROŽ, Ivan. *Hvězdy proti hvězdám: americká občanská válka 1861-1865*. Praha: Epoque, 2009.

²⁸ BROŽ, Ivan. *Hvězdy proti hvězdám: americká občanská válka 1861-1865*. Praha: Epoque, 2009.

Politická situace zejména na Jihu, kde bylo větší procento osvobozených otroků, vřela. Černoši se nově svobodní lidé začali postupně dostávat do politiky, ovšem problém byl v tom, že drtivá většina z nich byla negramotná a zcela neznalá základních principů politických systémů. Oproti tomu „většina bílých jižanů zůstala věrna svým starým zásadám.“²⁹ Předchozí otrokářský režim v sobě měli na tolik zakořeněný, že představa o černoších jako o rovnoprávných spoluobčanech pro ně byla nepředstavitelná.

Nashromážděná nenávist dala možnost vzniknout rasistickým skupinám, jako byl Ku-klux-klan, který vznikl někdy na přelomu roku 1865/1866 a byl založen konfедераčními veterány, kteří byli nespokojeni s nastalými změnami. První kongres Klanu proběhl v roce 1867 v Nashvillu a zde byly jasně vytyčené organizační linie.³⁰ Po prvotním kongresu se do jejich řad přidávalo čím dál tím více lidí s podobným smýšlením. Charakteristickým oblečením byly bílé obleky se špičatou kapucí, přičemž do bílého byli často oblečeni i jejich koně.

Organizace sice byla poháněna nenávistí vůči černošům, avšak za jejich cíl byli považováni i „bílí“ Američané z řad inteligence, tedy učitelé nebo republikánští politici, kteří zaváděli a hlásali rasovou rovnoprávnost. Vedení Klanu nebylo jednotné, vůdců bylo hned několik a pobočky Klanu existovaly skoro v každém jižním státě. Členům se dostávalo podpory od podobných organizací, mezi které lze zařadit na příklad Bílé bratrstvo nebo Rytíři bílé kamélie.³¹ Zarážející je, že mezi členy Klanu se neřadili pouze nespokojení dělníci, ale často se jednalo o různé politiky, právníky a o jiné vysoce postavené osoby.

²⁹ TINDALL, George Brown. *Dějiny Spojených států amerických*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2000. Dějiny států. s. 361.

³⁰ QUARLES, Chester L. *The Ku Klux Klan and Related American Racist and Antisemitic Organizations, A history and Analysis*. North Carolina: McFarland Company, Inc., Publishers, 1999.

³¹ KRŮŽOVÁ, Markéta. *Otroctví v Novém světě od 15. do 19. století*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2013.

6. 19. století ve Velké Británii

6.1 První polovina 19. století ve Velké Británii

Anglie má poměrně dlouhou historii spojenou s kolonizací a Spojené státy americké rozhodně nejsou první zemí, kde se angličtí kolonizátoři uplatnili. První Angličan, který přišel do kontaktu s africkými otroky, byl údajně John Hawkins a stalo se tak při jeho dobrodružných cestách. Za počátek obchodu s otroky ve Spojených státech amerických se však považuje rok 1660, takřka padesát let po založení kolonie ve Virginii.³² Nejvýznamnějším místem pro obchod s otroky byl Bristolský přístav. Mezi lety 1501-1866 prošlo Bristolem přes dvanáct milionů otroků z Afriky, kteří byli posíláni na lodích do Ameriky.³³

Černí otroci nebyli na území Anglie nikdy tak rozšíření jako na území Spojených států amerických. Jedním z důvodů může být dostatek pracovní síly v Anglii, přičemž právě nedostatek pracovníků byl naopak ve Spojených státech amerických hlavním důvodem pro získávání otroků. Angličané tak na svém území neměli potřebu otevírat cesty otroctví, ale právě kvůli otrocké práci v Severní Americe byla Anglie v dobách kolonizace tak bohatá. Anglie totiž byla centrem obchodu a dovozu cukrové třtiny, tabáku a bavlny. I na území Anglie se však otroci dostávali, jen zde byli využíváni jako domácí sluhové a převážně se jednalo o ženy. Nejčastěji byly dováženy právě ze Severní Ameriky. Ve Velké Británii pak byly často pokřtěné a některé dostávaly za svou práci i zaplacení.

Ve druhé polovině 18. století začala ve Velké Británii průmyslová revoluce a to vedlo k ekonomickému i sociálnímu vývoji země. Industrializace probíhala na počátku 19. století a spolu s rozšiřováním manufaktur umožnila uvolňování pracovních sil, které nahrazovaly stroje a technologie.

Fenomény z konce 18. a počátku 19. století otevřely dveře vzniku abolicionismu, který se počínal rozvíjet právě ve Velké Británii a nakonec se zasloužil o zrušení otroctví i na území USA. Abolicionismus tak byl anglického původu a jeho podporovatelé usilovali o zrušení otroctví a obchodu s otroky. Abolicionismus byl úzce spojený s křesťanstvím, které se také zasloužilo o postup v boji proti otroctví. Na začátku byla většina Angličanů proti abolicionismu, ale

³² CHATER, Kathy. *Black People in England, 1660-1807* [online]. [cit. 2022-06-20]. Dostupné z: <https://muse.jhu.edu/article/216471/pdf>.

³³ DRESSER, Madge. *Bristol and the Transatlantic Slave Trade* [online]. [cit. 2022-06-20]. Dostupné z: <https://www.bristolmuseums.org.uk/stories/bristol-transatlantic-slave-trade/>.

už během několika let se situace změnila a na stranu abolicionistů se přidávalo stále víc jedinců.

Pro šíření své vize využívali abolicionisté petice a vykonávali přednášky. Nejvýznamnější postava abolicionismu byl Anthony Benezet, který je považován za průkopníka abolicionismu na území Spojených států amerických i ve Velké Británii. Anthony Benezet pocházel z křesťanské rodiny a to později ovlivnilo jeho odpor vůči otroctví. Sice vždy nepoužíval přímo výčet z bible pro jeho názory na otroctví, spíše reflektoval její principy a ve svých názorech byl vždy přesvědčený.³⁴ Benezetovo učení ovlivnilo mnoho dalších v boji pro otroctví a značně pomohlo abolicionistickému hnutí.

Na území bývalých britských kolonií ve Spojených státech amerických bylo otroctví běžné, ovšem jinak tomu bylo na území Velké Británie. Zde byla společnost také ovlivněna (nejen) Darwinovými teoriemi, že černoši jsou méně vyspělí a mají menší mozkovou kapacitu, ale místní obyvatelé do kontaktu s černošky nepřicházeli tak často jako ve Spojených státech.

Největší koncentrace otroků byla v bristolském přístavu, kde však otroci téměř neopouštěli loď. Z lodi se dostali, když se uchýlili v domech zbohatlíků, kteří si je ponechávali jako domácí sluhý.³⁵ Britská společnost nebyla ani zdaleka tolik v kontaktu s černošskými otroky, jako tomu bylo ve Spojených státech amerických, a předsudky vůči nim tedy nemohly přerůst v otevřenou společenskou nenávist a projevit se veřejným pronásledováním. Případy násilí na černoších byly ve Velké Británii ojedinělé a to až do druhé poloviny 19. století.

Situace otroků v britských domácnostech byla různá a je důležité si uvědomit, jak obyvatelé tehdejší Velké Británie viděli postavení černošů na svém území. Britové vycházeli z dobových „poznatků“ frenologie, teologie, evolucionismu, postupně rozvíjející se antropologie a v neposlední řadě z velmi populárního sociálního darwinismu. Pseudovědecké poznatky z frenologie považovaly černošky za podřadné vůči bělochům na základě velikosti jejich lebky, z čehož myslitelé vydedukovali jejich povinnost sloužit bílým lidem. Z antropologického hlediska zase rasismus vychází z poznatků, že černoši jsou

³⁴ BRENDLINGER, Irv. *Anthony Benezet: True champion of the slave* [online]. 1997 [cit. 2023-06-29]. Dostupné z: <https://digitalcommons.georgefox.edu/ccs/119/>.

³⁵ WALVIN, James. *England, slaves and freedom, 1776-1838*. London: The Macmillan press, 1986.

údajně blíže k primátům než k Evropanům a že potřebují být polidštěni nebo civilizováni.

Údajná nadvláda bílého muže nad černochoy pak byla v Británii přímo propagována skrz dobový tisk, školy nebo vybranou literaturu. Tímto byla nejvíce dotčena britská pracující třída, která poté měla za to, že černoši byli divoši, které britská nadvláda měla napravit. Tato „propaganda“ perfektně sloužila svému účelu – ospravedlňování nadvlády nad černošským obyvatelstvem ať už na území Spojených států amerických, tak Velké Británie.

6.2 Afričtí otroci jako sluhové v britských domácnostech

Historie afrických otroků na území Velké Británie má dlouhou historii, ale oproti Spojeným státům americkým odlišnou. Otroci převáženi z Afriky do Spojených států amerických jen málokdy opouštěli britské lodě, na kterých byli drženi, a drtivá většina z nich se na americký kontinent dostala a zůstala tam za účelem vykonávání otrocké práce na plantážích nebo v roli služebných (často stále otroků) v domech plantážníků a bohatých obchodníků. Malé procento otroků se však vracelo na území Velké Británie, kde měli bohatí Britové, především z aristokratické vrstvy, možnost zakoupit si je na domácí práce. Na svém území je však Britové vnímali spíše jako pomocnou sílu, která nebyla ani zdaleka tak zásadní pro fungování společnosti.

Černošští sluhové byli v Británii populární především v 16.-18. století, kdy vlastnictví černého sluhu bylo považováno za znamení bohatství a sociálního statusu. Situace se však razantně změnila na konci 18. století, kdy bylo ojediněle vlastnit sluhu černé barvy pleti.³⁶ Hlavním důvodem byla rostoucí popularita abolicionistického hnutí, které proti otroctví bojovalo. Pro nedostatek záznamů o černošských sluzích v britských domácnostech lze ovšem uvést spíše jejich situaci v předešlém století.

Ve Spojených státech amerických byli otroci drženi proti jejich vůli, trpěli pod výhrůzkami tvrdých trestů za nejmenší prohřešky a také nedostávali žádný plat za odvedenou práci. Nacházeli se na nejnižším bodě ve společenském žebříčku i přesto, že na jejich práci v podstatě závisela ekonomická situace země. Oproti tomu v Británii byla jejich situace diametrálně odlišná. Černoši ve Velké Británii pracovali v drtivé většině jako sluhové sloužící britským aristokratům. Vykonávali převážně domácí práce ani zdaleka tak náročné jako otroci na amerických plantážích. Toto srovnání nám napoví mnohé.

Pro srovnání lze uvést, že ve Spojených státech amerických bylo v té době v podstatě nemyslitelné, aby bylo otroku umožněno konvertovat ke křesťanství. Ve Velké Británii je však dochovaný případ, kdy byla černošská služebná

³⁶ POULTER, Emma. *Legacies: stereotypes, racism and the civil rights movement: Black servants in Britain* [online]. [cit. 2023-06-12]. Dostupné z: <http://revealinghistories.org.uk/legacies-stereotypes-racism-and-the-civil-rights-movement/articles/black-servants-in-britain.html>.

konvertována na křesťanskou víru.³⁷ Dochoval se také případ, kdy byl černý sluha na počátku 18. století pohřben na hřbitově, kde dostal i svůj náhrobek. Další případ mluví o jiném sluhovi, také pohřbeném na hřbitově svým pánem, kterého si pamatuje slovy: „*Na památku Samuela Thompsona, zesnulého služebníka Williama Thompsona z Jamaica Esqr., který se bohužel utopil v Avon dne 16. srpna 1806 ve věku 20 let. Tento kámen je položen jako svědectví o úctě, kterou k němu chová jeho pán, památka na jeho služby, které od raného věku 7 let plnil věrně a poctivě. Zemřel s nářkem svého pána a všech, kteří ho znali.*”³⁸ Dalo by se říct, že přístup vůči černošským sluhům byl ve Velké Británii v mnoha případech podstatně lepší než ve Spojených státech amerických.

³⁷ JONES, Pip a Rita YOUSEPH. *The black population of Bristol in the 18th century*. London: Bristol Branch of the Historical Association, 1994.

³⁸ JONES, Pip a Rita YOUSEPH. *The black population of Bristol in the 18th century*. London: Bristol Branch of the Historical Association, 1994. s. 10.

6.3 Druhá polovina 19. století ve Velké Británii

Občanská válka ve Spojených státech amerických v letech 1861-1865 zapříčinila dokonce zesílení rasismu proti černošskému obyvatelstvu a snížila ekonomický rozvoj jižanských států. Ovšem dopady nebyly viditelné pouze v této zemi, protože také ekonomika Velké Británie byla z velké části závislá na dovozu bavlny, která se v 19. století produkovala ve většině amerických plantáží na jihu země.

Británie z přísunu bavlny čerpala finance, ovšem občanská válka situaci přerušila a situaci nepomohlo ani zrušení otroctví Abrahamem Lincolnem v roce 1861. Ačkoliv válka probíhala na území Spojených států s minimálním zasahováním okolního světa: „*mluvilo se o jistém zasahování Británie do konfliktu za účelem záchrany obchodu s bavlnou.*”³⁹

Odkloníme-li se nyní k otázce, jak se ve Velké Británii projevovaly rasistické nálady, pak byl rasismus ve Velké Británii směřován zejména vůči židovské populaci, která obecně měla na území Evropy dlouhou pochmurnou historii. Již ve středověku byly v Evropě pořádány tzv. pogromy, tedy o motivované násilné akce proti židům. O židech se také obecně věřilo, že byli zodpovědní za různé nemoci, které měli zavinit na příklad otrávením studny. Během 19. století se negativistický vztah vůči židům ve Velké Británii projevoval poměrně často, ať už v politice nebo v literatuře.

Významnou postavou tohoto období byl Benjamin Disraeli, který působil jako britský premiér a měl židovské kořeny. Čelil mnoha útokům ze strany viktoriánských spisovatelů a britských politiků, kteří byli nespokojeni s faktem, že člověk židovského původu zastává politickou funkci v zemi. Anthony Trollope byl jedním z největších odpůrců Disraeliho, a ve svých dílech uvádí právě rasově zabarvené narážky na britského premiéra a na emancipaci anglosaského židovství.⁴⁰ Také se mluvilo o tom, že by židé měli upustit od svých zvyků a přijmout hodnoty britské střední a vyšší třídy. Rasismus ve Velké Británii byl tedy mířený zejména vůči židům.

³⁹ BURK, Kathleen. *The Lion and the Eagle: The Interaction of the British and American Empires 1783–1972*. London: Bloomsbury Publishing, 2018.

⁴⁰ KUSHNER, Tony a Kenneth LUNN. *Traditions of intolerance: Historical perspectives on fascism and race discourse in Britain*. Manchester: Manchester University Press, 1989.

Britský rasismus v druhé polovině 19. století sice byl mířený především proti židům, ale do země se hlavně mezi lety 1950 a 1960 dostávali lidé převážně z Karibiku a Jižní Asie, se kterými se společnost potřebovala nějak vyrovnat. Ze strany britských obyvatel zažívali tito přistěhovalci i diskriminaci, kterou musela začít řešit britská vláda. Vznikaly tak skupiny jako na příklad „Kampaň proti rasové diskriminaci“, které měly cizince ochránit před diskriminací ze strany britských obyvatel.

Během let 1965 a 1976 vznikl tři akty, kdy každý z nich vždy pomohl v boji proti diskriminaci. Tyto akty se jmenovali „Race Relations Acts.“ První byl vydán v roce 1965, druhý v roce 1968 a poslední třetí v roce 1976.⁴¹ První akt na příklad znamenal zákaz diskriminace na veřejných místech, přičemž také ustanovil radu pro rasové vztahy, která měla za úkol zpracovávat stížnosti. Druhý akt dále rozšířil původní zákaz diskriminace na veřejných místech také na oblasti na příklad v zaměstnání. Ve třetím aktu byla ochrana proti diskriminaci rozšířena i na tu nepřímou a diskriminovaní teď už mohli se stížnostmi jít přímo k soudům.

⁴¹ BROWN, Jennifer. *An early history of British race relations legislation* [online]. 2018 [cit. 2023-06-29]. Dostupné z: <https://researchbriefings.files.parliament.uk/documents/CBP-8360/CBP-8360.pdf>.

7. Podobnosti a odlišnosti ve vývoji rasismu v obou zemích

Nejdříve to byla Velká Británie, která společně s ostatními evropskými koloniálními mocnostmi dala základ vzniku rasistického kontextu ve Spojených státech amerických. Spojené státy americké by se později daly označit za otrokářskou společnost. V této době byla černošská populace – původně z Afriky – vykořisťována pro práci na plantážích, které vlastnili bohatí lidé z Evropy a později i z Velké Británie. Zapříčinily to především ekonomické podmínky, které byly nastavené pro rozvoj obchodu s otroky a také pro stále častější využívání otrocké síly na práci. Podíváme-li se na situaci na území Velké Británie, byla zde přítomnost černošských obyvatel oproti Americe celkem malá. Navíc zjistíme, že rasistický podtext nebyl vůči černošské populaci natolik silný, protože ekonomika Velké Británie nepotřebovala otroky pro své fungování. Ve Velké Británii byli pouze pomocnou silou.

Jeden z důležitých rozdílů může představovat strach z míšení ras. Ve Spojených státech amerických, převážně na Jihu, byl přímo zakázán sexuální vztah mezi bělochem a černochem a to z důvodu snahy o zachování „čisté rasy.“⁴² Později během 20. století, když na příklad probíhal soud a u člověka byl zjištěn černošský předek, i kdyby zpět o dvě generace, byl dotyčný považován za černocha. To vše svědčí o otrokářské společnosti ve Spojených státech amerických.

V průběhu 19. století zažil rasový kontext dynamický vývoj. Nejprve byl zrušen obchod s otroky v Anglii v roce 1807 a později zaznamenáváme zrušení otroctví ve Spojených státech amerických. Důvody, které v podstatě zapříčinily občanskou válku, byly mimo jiné spojené i s přirozeným vývojem společnosti, kdy lidé již nechtěli být na straně vykořisťovatelů a spíše probíhalo zaměření se na obchod. V těchto letech se nenávist vůči černochem ve Spojených státech amerických stále více stupňovala, až se vyvinula v tu nejhorší podobu, kterou Spojené státy zažily. Později zde vznikaly extremistické skupiny jako přímá reakce na tuto skutečnost, na příklad Ku-klux-klan, které se na základě rasové nenávisti snažili danou skupinu obyvatel zlikvidovat.

⁴² FREDRICKSON, George M. *Racism: A short history*. New Jersey: Princeton University Press, 2015.

Již se tedy nejedná o hospodářský nebo ekonomický důvod, ale cíleně o rasovou ideologii založenou na nenávist vůči svobodným obyvatelům. Stejně tak vznikaly i segregáční zákony, které měly na základě barvy pleti diskriminovat a vyloučit černochoy ze společnosti. Rasismus byl v této situaci sice vůči černochoům, není tak ale samozřejmostí. Jedná se spíše o vztah vůči cizosti nebo odlišnosti, který je pak odůvodňován určitým motivem. Pokud by ve Spojených státech nebyli otroci z Afriky, tak by mohl být rasismus v obdobné míře zaměřen vůči jinému etniku nebo skupině.

Na území Velké Británie segregáční zákony nevznikaly, ovšem i zde se nacházel rasismus a diskriminace.⁴³ V porovnání s jejich sousedem na druhé straně Atlantiku však lze nalézt značné rozdíly. Ve Spojených státech amerických panovala snaha úplně vyčlenit černošskou populaci ze společnosti (nebyli ani viděni jako lidi nebo osoby, ale spíše jako zvířata), zatímco ve Velké Británii docházelo i k tomu, že černošské obyvatelstvo bylo přijato.

Britská společnost hlavně nedávala najevo své opovržení tak silně, jako tomu bylo ve Spojených státech, kde dokonce docházelo k lynčování černochoů, jejich tahání koňmi nebo vyvražďování celých rodin, jak tomu bylo po občanské válce až do poloviny 20. století. Dochované důkazy naznačují, že někteří černošští sluhové ve Velké Británii měli dokonce se svým pánem velmi kladný vztah a po jejich smrti zasáhl danou rodinu smutek. Dalo by se tedy říct, že majitelé otroků a jejich blízký okruh vnímal svého otroka/otrokyni jako osobu.

Široká společnost, jak americká, tak britská, měla ale podobně opovržlivý vztah vůči černochoům. Odůvodňovalo se to na příklad malou mozkovou kapacitou černochoů nebo jejich odlišným biologickým předpokladům oproti „bílým“ lidem. Na základě výše uvedeného lze tak soudit, že se logicky nejedná o nějakou substanci černošského obyvatelstva, která by se stávala terčem nenávisti, ale že vztah vůči černochoům byl ovlivněn sociálním, ekonomickým i politickým vývojem dané společnosti.

⁴³ DUMMETT, Michael. *O přistěhovalectví a uprchlících*. Praha: Filosofia, 2016.

Ve druhé polovině 19. století se nacházíme v poměrně rozdílné situaci mezi Velkou Británií a Spojenými státy americkými. V USA se stupňoval rasismus vůči bývalým otrokům, v Británii to byl zase rasismus vůči židovskému obyvatelstvu, ale také zde zaznamenáváme snahu o boj s diskriminací.

V tomto případě to nebylo jen ze strany společnosti, ale i vláda se snažila po přijetí uprchlíků z několika zemí zavést zákony, které by jim zajišťovali ochranu proti diskriminaci ze strany britské společnosti. Dalo by se tedy říct, že přístup Velké Británie byl oproti Spojeným státům americký ve věcech rasismu a diskriminace ve druhé polovině 19. století vyspělejší.

8. Závěr

Práce se nejdříve zaměřuje na různé definice lidských ras. Ty se již ve dnešní době ve vědeckém kruhu tolik nevyskytují. Dále se práce zabývá snahou o definici rasismu, který je samo o sobě velmi obtížné definovat a určit jeho přesnou definici. Tato práce si jako vybírá situaci ve Spojených státech amerických a ve Velké Británii, protože v obou těchto zemích byly položeny základy pro vznik moderního rasismu.

Práce sleduje počátky otroctví v obou zemích. Otroctví bylo zpočátku ve Spojených státech založeno spíše na ekonomické potřebě, ale postupem času se za různých okolností (i samozřejmě z ekonomických důvodů) začal rozvíjet rasismus, který byl založený na nenávisti vůči lidem odlišné barvy pleti. Jedná se tedy o vztah.

V další kapitole je uveden vývoj, který proběhl během 19. století ve Spojených státech. Byla to právě občanská válka, která mimo jiné odstartovala rozvoj rasismu, který byl později rozveden segregáčními zákony a také vznikem extremistických organizací jako byl na příklad Ku-klux-klan. Byli to lidé, kteří si nechtěli připustit, že jde o vývoj země a společnosti dopředu a stále byli motivováni nenávistí vůči jiné rase. Události po občanské válce sice tedy zapříčinily zesílení rasismu, avšak na druhou stranu se dá říct, že zároveň zapříčinili i jeho postupný pád, a to z velké části díky abolicionistům, kteří o zrušení diskriminace vůči černochům ve Spojených státech usilovali.

Zrušení otroctví na území Spojených států se mohl zdát jako velký krok dopředu, jenže většina obyvatel především jižních států byla stále přesvědčena, že otroci nemůžou být svobodnými lidmi, a proto právě vznikaly různé zákony, které způsobily, že se jejich situace o tolik nezlepšila.

Kapitola věnovaná Velké Británii sleduje vývoj rasismu přímo na tomto území, jež je spojena právě se Spojenými státy. Na samotném území Velké Británie však nalzáme zcela odlišný přístup a to hlavně z velice omezeného kontaktu mezi Brity a černochoy. I na území Velké Británie sice existovali otroci, ale to především v domácnostech bohatých lidí, kteří vlastnictví afroamerického otroka považovali za určitý znak bohatství a sociálního statusu.

Vztah mezi britským obyvatelstvem a černochoy byl odlišný. I přes omezený kontakt měla většinová společnost mínění ovlivněné tehdejšími

„vědeckými“ poznatky, ovšem rasismus se na území Velké Británie projevuje spíše vůči židům. Ti byli perzekuováni již po dlouhá staletí, ale 19. století spolu s viktoriánským obdobím otevírá dveře novým diskusím ohledně postavení židů ve společnosti.

Obecně lze tvrdit, že záleží spíše na vztahu vůči určité skupině obyvatel. Porovnáním obou zemí se ukázalo, že se rasismus na obou územích vyvíjel odlišně a to i vzhledem ke sdílené historii. Americká i anglická situace z doby koloniální však utvářela historii, která je nepřehlédnutelná a která měla své důsledky, které se s lidstvem spojují až do dnešní doby. Ať už to bylo bohatství, díky kterému mohl existovat specifický vývoj v obou zemích, anebo nikoliv, vztah je do velké míry určující. Z toho lze usuzovat, že nezáleží na určité substanci černošství, ale především záleží na vztahu vůči dané skupině.

Jak jsem již zmínil výše, vztah jednoho etnika vůči druhému je zásadní. Události 19. století v Americe posílily předsudky, které měla americká společnost vůči černošům ještě téměř celé další století, a to i zasahující do století, ve kterém nyní žijeme. Na druhé straně v Británii existovaly předsudky vůči židům už od středověku. Věda 19. století je ale prohloubila a vyvrcholením poté byly události během Druhé světové války.

Je nesmírně důležité pochopit, že jako lidi tvoříme jeden celek, který sdílí jednu Zemi pro život. Všichni máme mnoho společného a každý z nás má neoddělitelnou osobnost. To chápali abolicionisté, kteří bojovali za zrušení otroctví a obchodu s otroky a tudíž bourali předsudky a stereotypy. Odmítali rozšířené myšlenky ohledně otroctví, a právě tyto myšlenky protínaly téměř celou společnost ať už v Americe, tak ve Velké Británii. Tento přístup by se tak dal označit jako transkulturní.

Nebylo možné provést žádný výzkum týkající se tohoto tématu, musel jsem proto čerpat z literatury, které je na toto téma dostatek. Na téma rasismu ve Spojených státech je literatury mnoho, ovšem v případě Velké Británie tomu tak není.

9. Bibliografie

BROŽ, Ivan. *Hvězdy proti hvězdám: americká občanská válka 1861-1865*. Praha: Epocha, 2009. ISBN 978-80-87027-33-2.

BUDIL, Ivo T. *Úsvit rasismu*. Praha: Triton, 2013. ISBN 978-80-7387-630-2.

BUDIL, Ivo T. *Triumf rasismu: rasová imaginace a zrození moderní doby*. Praha: Stanislav Juhaňák - Triton, 2015. ISBN 978-80-7387-750-7.

BURK, Kathleen. *The Lion and the Eagle: The Interaction of the British and American Empires 1783–1972*. London: Bloomsbury Publishing, 2018. ISBN 14-088-561-74.

CONWAY, Stephen. *A Short History of the American Revolutionary War*. New York: I.B.Tauris & Co, 2013. ISBN 978-1-84885-812-1.

DUMMETT, Michael. *O přistěhovalectví a uprchlících*. Praha: Filosofia, 2016. ISBN 978-80-7007-462-6.

FREDRICKSON, George M. *Rasismus: stručná historie*. Praha: BB art, 2003. ISBN 80-7341-124-5.

FREDRICKSON, George M. *Racism: A short history*. New Jersey: Princeton University Press, 2015. ISBN 978-0-691-16705-3.

GOBINEAU, Arthur de. *O nerovnosti lidských plemen*. Praha: Orbis, 1942.

JONES, Pip a Rita YOUSEPH. *The black population of Bristol in the 18th century*. London: Bristol Branch of the Historical Association, 1994. ISBN 090-138-868-8.

KŘÍŽEK, Leonid. *Americká občanská válka: 1861-1865*. Praha: X-Egem, 1994. ISBN 80-85395-54-1.

KŘÍŽOVÁ, Markéta. *Otroctví v Novém světě od 15. do 19. století*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2013. ISBN 978-80-7422-236-8.

KUSHNER, Tony a Kenneth LUNN. *Traditions of intolerance: Historical perspectives on fascism and race discourse in Britain*. Manchester: Manchester University Press, 1989. ISBN 0 7190 2898.

OPATRŇY, Josef. *Amerika v proměnách staletí*. Praha: LIBRI, 1998. ISBN 80-85983-42-7.

QUARLES, Chester L. *The Ku Klux Klan and Related American Racialist and Antisemitic Organizations, A history and Analysis*. North Carolina: McFarland Company, Inc., Publishers, 1999. ISBN 0-7864-0647-X.

RAKOVÁ, Svatava. *Anglické kolonie v Severní Americe v 17. století: modely politické kultury*. Praha: Historický ústav AV ČR, 1997. ISBN 80-85268-60-4.

TINDALL, George Brown. *Dějiny Spojených států amerických*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2000. Dějiny států. ISBN 80-7106-452-1.

WALVIN, James. *England, slaves and freedom, 1776-1838*. London: The Macmillan press, 1986. ISBN 978-1-349-08193-6.

WOLF, Josef. *Lidské rasy a rasismus v dějinách a v současnosti: člověk a jeho svět II*. Praha: Karolinum, 2000. ISBN 80-246-0099-4.

Internetové zdroje

Americká občanská válka (Sever proti Jihu) [online]. [cit. 2022-06-20]. Dostupné z: <https://www.dejepis.com/ucebnice/americka-obcanska-valka-sever-proti-jihu/>

BRENDLINGER, Irv. *Anthony Benezet: True champion of the slave* [online]. 1997 [cit. 2023-06-29]. Dostupné z: <https://digitalcommons.georgefox.edu/ccs/119/>

BROWN, Jennifer. *An early history of British race relations legislation* [online]. 2018 [cit. 2023-06-29]. Dostupné z: <https://researchbriefings.files.parliament.uk/documents/CBP-8360/CBP-8360.pdf>

Carleton S. Coon [online]. [cit. 2022-06-20]. Dostupné z:

[https://www.newworldencyclopedia.org/entry/Carleton S. Coon](https://www.newworldencyclopedia.org/entry/Carleton_S._Coon)

From Humanism to Nazism: Antiquity in the Work of Houston Stewart Chamberlain [online]. [cit. 2022-06-20]. Dostupné z: <https://journals.openedition.org/miranda/6680>

DRESSER, Madge. *Bristol and the Transatlantic Slave Trade* [online]. [cit. 2022-06-20]. Dostupné z: <https://www.bristolmuseums.org.uk/stories/bristol-transatlantic-slave-trade/>

CHATER, Kathy. *Black People in England, 1660-1807* [online]. [cit. 2022-06-20]. Dostupné z: <https://muse.jhu.edu/article/216471/pdf>

POULTER, Emma. *Legacies: stereotypes, racism and the civil rights movement: Black servants in Britain* [online]. [cit. 2023-06-12]. Dostupné z: <http://revealinghistories.org.uk/legacies-stereotypes-racism-and-the-civil-rights-movement/articles/black-servants-in-britain.html>

Rozdíl mezi nevolníkem a otrokem [online]. [cit. 2022-06-20]. Dostupné z: <https://cs.avktarget.com/articles/nauka-i-obrazovanie/raznicamezhdu-krepostnim-krestyaninom-i-rabom.htm>

The Kansas-Nebraska Act [online]. [cit. 2022-06-20]. Dostupné z: https://www.senate.gov/artandhistory/history/minute/Kansas_Nebraska_Act.htm

The Emancipation Proclamation [online]. [cit. 2022-06-20]. Dostupné z: <https://www.archives.gov/exhibits/featured-documents/emancipation-proclamation>